

วิถีทุนนิยม

● ดร.ไพโรจน์ วงศ์วิภานนท์

The great divergence : the rest VS the west (15)

ตอนที่สเปนเข้ายึดครองเม็กซิโกและเปรูได้สำเร็จในช่วงต้นศตวรรษที่ 16 หรือโปรตุเกสได้บราซิลเป็นอาณานิคม ถ้าเทียบกับการที่ชาวอังกฤษ ฝรั่งเศส หรือ ชาวดัตช์ ซึ่งได้อเมริกาเหนือเป็นอาณานิคม 100 ปีต่อมาหรือมากกว่านั้น คนยุโรปต้องคิดว่า สเปนได้ส่วนที่ดีของโลกใหม่ไป เมื่อเทียบกับการที่ของอังกฤษเห็นได้ชัดจากการที่สเปนพบ ทองและเงินมหาศาล นอกจากนี้ดินแดนอเมริกาใต้ที่สเปนได้อาณานิคมในช่วงแรกเป็น ดินแดนที่อารยธรรมหรือจักรวรรดิเก่าแก่ทั้ง ASTEC และ INCAS มีประวัติมายาวนาน มีการพัฒนาด้านการเกษตรและผู้คนอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งล้วนตรงกันข้ามกับ อเมริกาเหนือที่อังกฤษเข้าไปตั้งรกรากในช่วงแรก

ในปี ค.ศ. 1800 รายได้ต่อหัว ณ ราคาปี 1960 ที่นักวิชาการเช่น BAIROCH และคณะ พอลคำนวณได้ประมาณว่าของละตินอเมริกาอยู่ที่ประมาณ 245 ดอลลาร์ ซึ่งสูงกว่า 236 ดอลลาร์ของสหรัฐอเมริกาเล็กน้อย เอเชียที่มีจีนและอินเดียเป็นศูนย์กลางของโลกเจริญกว่าคนในทวีปอเมริกาเมื่อ 500 ปีก่อนแต่การค้นพบโลกใหม่และอิทธิพลของ ยุโรปที่มีต่อละตินอเมริกาโดยเฉพาะผลของลัทธิอาณานิคมในศตวรรษที่ 19 ถ้าเทียบเอเชียกับ ละตินอเมริกาเราต้องยอมรับว่ายากเย็นญี่ปุ่น เอเชียโดยรวมเศรษฐกิจจะโตได้ไม่ดีเท่าอเมริกา ประเทศอื่นๆ ของละตินอเมริกาได้รับทุนและสินค้าอุตสาหกรรมจากยุโรปและส่งออก สินค้าขั้นปฐมตามการแบ่งความเชี่ยวชาญระหว่างโลกที่หนึ่งกับโลกที่สาม ต้องเข้าช่วงครึ่ง หลังของศตวรรษที่ 20 ที่เอเชียจะสามารถไล่กวดหรือแซงหน้ากลุ่มประเทศก้าวหน้าของ ละตินอเมริกาได้

จากข้อมูลของ Maddison เกือบ 150 ปีตั้งแต่ช่วง 1820-1950 ขณะที่รายได้ต่อหัวของ เอเชียแทบจะไม่เพิ่มขึ้นเลย (0.15 เปอร์เซนต์ต่อปี) ละตินอเมริกาโดยรวมโตในอัตรา 1.2 เปอร์เซนต์ต่อปี ซึ่งสูงกว่าอัตราเฉลี่ยของโลก ในภาพใหญ่ข้อมูลนี้ชี้ให้เราเห็นว่าความ ก้าวหน้าของละตินอเมริกาดูเหมือนจะเป็นคนละโลกหรือห่างคนละม้วยเมื่อเทียบกับ อเมริกาเหนือวันนี้หรือร้อยปีที่ผ่านมา แต่ถ้าเทียบกับเอเชียเมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง ละตินอเมริกาหรือหลายประเทศในกลุ่มก้าวหน้าโดยเฉพาะเม็กซิโก บราซิล ชิลี หรือแม้กระทั่ง อาร์เจนตินาที่มีภาพลักษณ์ของความล้มเหลว ดูไม่ได้ชี้ให้เห็นเหมือนที่คนส่วนใหญ่เข้าใจกัน ทั้งหมดขึ้นอยู่กับว่าเราคาดหวังและกำลังเปรียบเทียบละตินอเมริกา (ซึ่งมีความหลากหลายมากเหลือเกิน) กับใคร ไม่ต้องดูอื่นไกลอาร์เจนตินาเคยมีรายได้ต่อหัวสูงกว่าญี่ปุ่นเมื่อ ต้นศตวรรษที่ 20 ถ้ามีกลุ่ม OECD ในช่วงนั้นอาร์เจนตินาก็คงได้เป็นสมาชิก แต่ ณ วันนี้ อาร์เจนตินามีจีดีพีต่อหัวประมาณแปดพันดอลลาร์ เมื่อเทียบกับกว่าสี่หมื่นดอลลาร์ของ ญี่ปุ่นหรือของสหรัฐในปี 1960 จีดีพีต่อหัว (ใช้ราคาปี 1985) ของเกาหลีอยู่ที่ 883 ดอลลาร์ ซึ่งน้อยกว่ากันมากเมื่อเทียบกับของอาร์เจนตินา 3,294 ดอลลาร์ หลัง 30 ปีต่อมา รายได้ ต่อหัวของอาร์เจนตินาแทบไม่เพิ่มขึ้นแต่ของเกาหลีกระโดดขึ้นไปสูงกว่าหกพันดอลลาร์ และปัจจุบันประมาณสองหมื่นดอลลาร์ หรือสูงกว่าอาร์เจนตินากว่าเท่าตัว ในช่วงหลังของ ศตวรรษที่ 20 หลายประเทศในเอเชียประสบความสำเร็จในการพัฒนาอุตสาหกรรม และการ ส่งออกทำให้เกิด convergence ประเทศในเอเชียมีทั้งไล่กวดและแซงหน้ากลุ่มประเทศ

ละตินอเมริกา

ทำไมอเมริกาเหนือซึ่งรวมทั้งสหรัฐฯและแคนาดาถึงทิ้งห่างอเมริกาใต้หลังปี

ค.ศ.1800 มีคำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้มากมาย บางมุมมองก็คล้ายๆ กับที่นักวิชาการโดยเฉพาะสาย Eurocentric เคยอธิบายว่าทำไมตะวันตกถึงเจริญหรือผงาดขึ้นครองโลก ทำไมไม่ใช่จีน กรณีทวีปอเมริกาเหนือประเด็นที่น่าสนใจอยู่ที่การเป็นโลกใหม่อยู่ในทวีปเดียวกันที่โลกเก่าไม่เคยรู้จัก ไม่เคยติดต่อ มีแต่ชนเผ่าพื้นเมืองอินเดียนแดง ในกรณีของอเมริกาเหนือมีความเชื่อหนึ่งที่คนคิดว่าอเมริกาเหนือเจริญกว่าอเมริกาใต้เพราะพื้นที่คนที่มาตั้งรกรากบุกเบิก เช่น คนอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน หรือชาวดัตช์ มีความเป็นพลวัติสูงกว่าชาวสเปนหรือโปรตุเกส หรือมองว่าอิทธิพลทางวัฒนธรรมหรือศาสนามีส่วนสำคัญ เช่น พวก puritan หรือ protestant เป็นพวกที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินซึ่งเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการก่อตัวและพัฒนาระบบตลาด การแข่งขัน และการเติบโตของพาณิชย์กรรมซึ่งมีส่วนต่อการสร้างสถาบันหรือกติกาที่ส่งเสริมความมั่งคั่ง

ที่น่าสังเกตก็คือว่าอเมริกาเหนือต่างกับอเมริกาใต้ตรงที่ว่าฝ่ายแรกได้ประโยชน์จากการรับคนจากยุโรปมากก็จริงแต่ทั้งศตวรรษที่ 18 และ 19 อเมริกาไม่ได้มีบทบาทในการร่วมค้าและลงทุนกับโลกในระดับเดียวกับที่อังกฤษมีบทบาทต่อโลก จุดเด่นของอเมริกาเหนือคือการเติบโตโดยใช้ทรัพยากรทุกอย่างของตัวเองอย่างเต็มที่โดยเฉพาะเมื่อเริ่มการพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งประเด็นนี้ต่างกับหลายประเทศในอเมริกาใต้ที่ต้องพึ่งพาทั้งแรงงานทั้งเงินทั้งทุนและตลาดสินค้าจากโลกภายนอก จริงๆ พึ่งพามากเสียจนทำให้เกิดผลด้านลบในระยะยาวมากมายจนเกิดเป็นแนวคิดเรื่องลักษณะของการพัฒนาแบบพึ่งพา หรือ dependency หรือ dependent development หรือ dependent industrialization

องค์ความรู้ในประเด็นหลังนี้ซึ่งเกี่ยวกับปัญหาและประสบการณ์ของละตินอเมริกาได้มีส่วนสำคัญต่อแนวคิดหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของโลกที่สามในช่วงหลังสงคราม